

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЦИВІЛЬНОЮ АВІАЦІЄЮ В УКРАЇНІ

WAYS OF IMPROVING INFORMATION SUPPORT OF THE STATE CONTROL SYSTEM BY THE CIVIL AVIATION IN UKRAINE

Москаленко С.І.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри менеджменту, економіки,
права та туризму льотної академії
Національного авіаційного університету*

Стаття присвячена аналізу вдосконалення інформаційного забезпечення державного контролю в галузі цивільної авіації. Проаналізовано національне законодавство, спеціальну, юридичну літературу та запропоновано удосконалення державного регулювання цивільної авіації шляхом запровадження спеціальних баз даних.

Ключові слова: інформаційний простір, інформаційні бази, державний контроль, цивільна авіація, авіаційна безпека, адміністративне правопорушення.

Статья посвящена анализу совершенствования информационного обеспечения государственного контроля в области гражданской авиации. Проанализированы национальное законодательство, специальная, юридическая литература и предложено усовершенствование государственного регулирования гражданской авиации путем введения специальных баз данных.

Ключевые слова: информационное пространство, информационные базы, государственный контроль, гражданская авиация, авиационная безопасность, административное правонарушение.

The article is devoted to the analysis of improvement of information support of state control in the field of civil aviation. The analysis of national legislation, special law literature was made, and the improvement of state regulation of civil aviation through the introduction of special databases was proposed.

Key words: information space, information bases, state control, civil aviation, aviation security, administrative offenses.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку Української держави пріоритетним завданням є вдосконалення законодавства, зокрема реформування адміністративно-правового регулювання у сфері авіаційної безпеки. Важливим для удосконалення державного контролю в галузі цивільної авіації є інформаційне забезпечення та удосконалення державного контролю в галузі цивільної авіації.

Стан опрацювання. Окремі аспекти формування єдиного інформаційного простору України тією чи іншою мірою висвітлювались у роботах українських і зарубіжних учених-адміністративістів: В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, В.М. Брижко, О.А. Банчука, А.М. Гулеміна, С.Ф. Гуцу, Є.В. Додіна, В.Л. Ортинського, О.І. Остапенка, І.М. Пахомова, А.А. Пухтецької, В.С. Цимбалюка, Ю.С. Шемшученка, Х.П. Ярмакі та інших.

Метою статті є дослідження шляхів удосконалення інформаційного забезпечення в галузі цивільної авіації.

Вклад основного матеріалу. Інформаційний простір існує в усіх без винятку країнах світу. Аналіз авіаційного законодавства призвів до висновку, що питання інформативного забезпечення авіаційної галузі в правовій літературі майже не досліджувалось. Кількість правопорушень в авіаційній галузі натеper постійно збільшується.

На сьогодні інформаційне середовище є необхідною передумовою забезпечення державного контролю в будь-якій сфері людської діяльності. Інформаційна комунікативна система постійно трансформується.

В Україні сфера правового регулювання інформаційної безпеки перебуває на етапі становлення, що проходить, з одного боку, у взаємозв'язку з розвитком правового феномена інформаційної та національної безпеки, а з іншого – під впливом тенденцій становлення інформаційного права та загальних тенденцій розвитку правової системи України.

Так, вітчизняні науковці-правники протягом останнього десятиліття досить активно порушують проблеми забезпечення інформаційної безпеки як на концептуальному рівні, так і стосовно окремих суб'єктів або видів діяльності. Однак галузі знань про інформаційну безпеку нині все ще бракує системності, комплексності, сформованості адекватних методологічних засад досліджень. Вочевидь, наукова правова думка має неоціненне значення для подальшого розвитку суспільства, проте ознак прагматичності вона набуває лише із втіленням її у відповідних правових формах, необхідних для правового регулювання, основною з яких для України (як країни романо-германської правової сім'ї) є нормативно-правовий акт.

Прикладом цьому є Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. Доктриною окреслена досить вдала модель загального сприйняття інформаційної безпеки, згідно з якою вона водночас має властивості окремої сфери національної безпеки і складника кожної з її сфер. Така модель прийнятна для використання в будь-якій сфері, зокрема в авіаційній [1].

Так, на думку О.О. Золотар, інформаційна безпека цивільної авіації – це суспільні відносини, що визначають можливість постійного й ефективного функціонування цивільної авіації з метою дотримання і реалізації інтересів людини, суспільства, держави, міжнародного співтовариства шляхом своєчасного виявлення, запобігання і нейтралізації реальних і потенційних загроз інформаційним відносинам у цивільній авіації [2, с. 3]. Варто зазначити, що забезпечення інформаційної безпеки в цивільній авіації було визнано глобальною проблемою сучасності відповідно до Резолюції 54/49 ООН «Досягнення у сфері інформатизації і телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки» від 1 грудня 1999 р. [3].

Україна після отримання незалежності в 1991 р. почала формувати власне інформаційне законодавство. Необхідно відзначити, що нова інформаційна епоха, демократичні принципи, які проголошені в пострадянських державах, передбачають, що громадянин як основний учасник державних процесів має бути досить поінформованим для здійснення контролю над владною політикою. На сьогодні в Україні розроблене та прийняте відповідне законодавство в сфері інформації. Крім того, ст. 32 Конституції України проголошено, що «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» [4]. Стаття 2 Закону України «Про інформацію» наголошує на основних принципах інформаційних відносин: «гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації» [5]. Згідно із Законом основними видами інформації є: інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація. Найбільш поширеною і важливою є статистична інформація. Така інформація є офіційно документованою державною інформацією, що дає кількісну характеристику подій та явищ, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя суспільства України. Такий вид інформації підлягає відкритому, систематичному опублікуванню. Крім того, в Україні забезпечується відкритий доступ громадян, наукових закладів та інших заінтересованих організацій до неопублікованих статистичних даних, які не підпадають під дію обмежень, встановлених законом про інформацію.

Варто зазначити, що інформаційно-комунікативна система України перебуває у стані трансформації.

На підставі аналізу юридичної літератури, національного законодавства, міжнародних, авіаційних актів зроблено висновок, що ознаками в галузі цивільної авіації є: 1) відповідність інформаційного

простору міжнародним вимогам; 2) інформація має авіаційну спрямованість; 3) призначенням інформації є забезпечення безпеки.

Базовим у сфері формування єдиного інформаційного простору України є Закон від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Так, у ст. 1 Закону закріплені основний понятійний апарат в інформаційній сфері: виток інформації, володілець інформації, власник системи, доступ до інформації в системі, захист інформації в системі, знищення інформації в системі, інформаційна (автоматизована) система, комплексна система захисту інформації [6].

Натепер інформаційне забезпечення є передумовою належного забезпечення державного контролю в будь-якій сфері людської діяльності. Інформаційне забезпечення необхідне для ефективного здійснення контролю та протидії правопорушень у будь-якій сфері діяльності.

Прикладом інформаційного простору в Україні є Закон України від 22.12.2005 р. № 3262-IV «Про доступ до судових рішень», що передбачає формування єдиного інформаційного простору у судовій системі країни [7]. Так, єдиний інформаційний простір судів загальної юрисдикції становить сукупність баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і загальних правил, що забезпечують інформаційну взаємодію Верховного Суду України, судів загальної юрисдикції, спеціалізованих судів, органів суддівського співтовариства і системи Державної судової адміністрації України. Зазначене здійснюється у контексті Єдиного державного реєстру судових рішень (Автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень) [348].

Саме наявність інформаційного середовища дасть змогу органам здійснення державного контролю та громадськості поєднувати зусилля для протидії з правопорушеннями в авіаційній галузі та сприяти тиме вдосконаленню чинного законодавства.

Важливим є забезпечення громадськості інформацією. Так, на сьогодні велику небезпеку в авіації являють окремі категорії пасажирів.

Саме тому актуальним є створення єдиної бази адміністративних правопорушень у сфері цивільної авіації. Варто зазначити, що актуальність створення такої бази полягає в тому, що вона дасть змогу виявляти значно більшу кількість правопорушень, систематизувати їх та вчасно проводити профілактичні заходи. Варто підкреслити, що зазначена база може бути створена у формі комп'ютерної програми. Вона об'єднає всі проступки в галузі цивільної авіації та дасть змогу більше впроваджувати науковий підхід, проводити на належному рівні аналіз скоєних правопорушень, планувати перелік перевірок у наступному періоді (році, місяці, кварталі), з наділенням Державної авіаційної служби України повноваженнями щодо її функціонування. Необхідним є врахування у зазначеній базі авіаційних підпри-

емств, що перевірялися раніше. Така інформаційна база дасть змогу удосконалити державний контроль в авіаційній галузі.

Доступ до зазначених баз мусять мати правоохоронні органи, в передбачених законодавством випадках – представники громадських організацій.

Крім того, важливим для суб'єктів авіаційних підприємств, авіаперевізників є наявність інформації про пасажирів, що раніше порушували встановлений порядок, правила авіаційної безпеки тощо. Зазначена інформація дасть змогу в майбутньому попередити адміністративні та кримінальні правопорушення, виявляти потенційно небезпечних ймовірних порушників, розробляти більш дієві заходи авіаційної безпеки. Тому вважаємо необхідним створення бази пасажирів, що раніше вчиняли проступки в галузі авіації, з покладанням обов'язку її ведення на Державну авіаційну службу України.

На сьогодні українське законодавство наближається до європейських стандартів. Тому важливим є забезпечення права кожного громадянина на отримання достатнього рівня інформації. Саме тому важливим є інформування громадськості про стан безпеки, кількість аварій, що сталися минулого року. Зазначені дані можуть систематично відображатися на офіційному електронному ресурсі. Вони можуть бути класифіковані по суб'єктах авіаційної діяльності.

Аналіз юридичної літератури привів до висновку про необхідність державного контролю щодо виконання польотів безпілотними літальними апаратами. Для належного здійснення такого контролю необхідним є, насамперед, його інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення БПЛА можливе в формі комп'ютерної програми, бази даних. Обов'язок ведення бази необхідно покласти на Державну авіаційну службу України. До зазначеної програми варто заносити дані щодо: безпілотних літальних апаратів, їх ваги, власників, місця реєстрації, використання.

Варто зазначити, що стан інформаційно-комунікативної системи, національного інформаційного простору України зумовлює потребу цілісного нормативно-правового поля, продуманої стратегії розвитку та захисту інформаційної сфери, забезпечення інформаційних прав і свобод громадян і суспільства у цілому. На часі необхідність розроблення Доктрини інформаційної безпеки України, відповідно до якої та Концепції національної безпеки, має вибудуватись законодавство в інформаційній сфері.

Висновки. Нині інформаційне забезпечення є передумовою належного забезпечення державного контролю в будь-якій сфері людської діяльності. Інформаційне забезпечення необхідне для ефективного здійснення контролю та протидії правопорушень у будь-якій галузі.

Наголошено, що на сьогодні велику небезпеку в авіації являють окремі категорії пасажирів. Тому актуальним є створення єдиної бази адміністративних правопорушень у сфері цивільної авіації. Варто зазначити, що актуальність створення такої бази полягає в тому, що вона дасть змогу виявляти значно більшу кількість правопорушень, систематизувати їх та вчасно проводити профілактичні заходи. Варто відзначити, що зазначена база може бути створена у формі комп'ютерної програми. Вона об'єднає всі проступки у галузі цивільної авіації та дасть змогу більше впроваджувати науковий підхід, проводити на належному рівні аналіз скоєних правопорушень, планувати перелік перевірок у наступному періоді (році, місяці, кварталі), з наділенням Державної авіаційної служби України повноваженнями щодо її функціонування. Необхідним є врахування у зазначеній базі авіаційних підприємств, що перевірялися раніше. Така інформаційна база дасть змогу удосконалити державний контроль в авіаційній галузі.

Доступ до зазначених баз мусять мати правоохоронні органи, в передбачених законодавством випадках – представники громадських організацій.

Нині українське законодавство наближається до європейських стандартів. Тому важливим є забезпечення права кожного громадянина на отримання достатнього рівня інформації. Саме тому важливим є інформування громадськості про стан безпеки, кількість аварій, що сталися минулого року. Зазначені дані можуть систематично відображатися на офіційному електронному ресурсі. Вони можуть бути класифіковані по суб'єктах авіаційної діяльності.

Аналіз юридичної літератури привів до висновку про необхідність державного контролю щодо виконання польотів безпілотними літальними апаратами. Для належного здійснення такого контролю необхідним є, насамперед, його інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення БПЛА можливе у формі комп'ютерної програми, бази даних. Обов'язок ведення бази необхідно покласти на Державну авіаційну службу України. До зазначеної програми варто заносити дані щодо: безпілотних літальних апаратів, їх ваги, власників, місця реєстрації, використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Доктрину інформаційної безпеки України». Затверджено Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. Станом на 17.07.2018 р. Інформаційний ресурс. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>.
2. Золотар О.О. Правова охорона як складник інформаційної безпеки цивільної авіації: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. К.: Б.в., 2010. 22 с.
3. Достижения в сфере информатизации и телекоммуникаций в контексте международной безопасности. Резолюция 60/45, принята Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций 8 декабря 2005 г. № 60/45. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Конституція України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Зі змінами станом на 30.09.2016 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141
5. «Про інформацію»: Закон України від 02.10.1992 р., № 2657-XII. Із змінами станом на 06.12.2016 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 48. Ст. 650.
6. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах України: Закон України № 80/94-ВР в редакції від 19.09.2014 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994. № 31. Ст. 286.
7. Про доступ до судових рішень: Закон України 22.12.2005 № 3262-IV із змінами станом на 03.10.2017 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2006. № 15. Ст. 128.